NOWINY NAUKOWE.

Cesarskie *Wolne Towarzystwo Ekonomiczne* w *St. Petersburgu* odbyło dnia 22 stycznia 1827 roku doroczne posiedzenie. Prezydent towarzystwa, oraz departamentu spraw cywilnych i duchownych w Radzie Państwa, admirał i kawaler Mikołay *Mordwinow*, zagaił posiedzenie odczytaniem artykułu z ustaw towarzystwa, którym postanowiono, ażeby corocznie, w miesiącu styczniu, odbywało się szczególne posiedzenie wszystkich członków, dla przedstawienia zdania sprawy, oraz wyboru prezydenta towarzystwa i prezydentów wydziałów. Na mocy tego postanowienia, członek i dożywotni sekretarz rossyyski, radca tayny Stefan *Dżunkowski*, złożył i czytał krótki wypis, o działaniach Rady Towarzystwa w ciągu zeszłego 1826 roku, jako to: a) o rozpatrzeniu, za Naywyższemi Jego Cesarskiey Mości rozkazami, rozmaitych dzieł zagranicznych i tłumaczeniu ich na język rossyyski, jako należących do rolnictwa i innych części gospodarstwa, także rozmaitych projektów i wynalazków, względem przemysłu, zachowania na długi czas świeżo ospy ochraniającey, tudzież wielu innych rzeczy; b) o wykładzie rozmaitych sposobów osuszania mieysc błotnistych, według opisu celnieyszych autorów zagranicznych i rossyyskich; c) o nabyciu wydoskonalonych rolniczych narzędzi i innych machin, nieodbicie potrzebnych do rozszerzenia różnych gałęzi przemysłu oyczystego, do zbogacenia się narodowego i dobrego bytu; d) o rozporządzeniach względem przygotowania i rozesłania po wszystkich guberniach i powiatach, narzędzi do szczepienia ospy, drukowanych instrukcyy o szczepieniu ospy, celem pożytecznego upowszechnienia w całem państwie szczepienia ospy ochraniającey. Przy czém złożono: 1) wydane przez towarzystwo dzieło jego

członka rzeczywistego radcy stanu *Stoykowicza*, pod napisem: *Systematyczny wykład sposobów ściągnienia wody z mokrych błotnistych gruntów i osuszenia topielisk* (Систематическое изложеніе способовъ обезводненія мокрой болотистой почвы и обсушенія топей) z 24 rycinami; exemplarze tego dzieła rozdano wszystkim członkom obecnym, i 2) wiadomość o rozesłanych po gubernijach i rozdanych ludziom rozmaitego stanu, narzędziach do szczepienia ospy i innych rzeczy: z niey okazuje się, że sztuczyków z lancetami i igieł do szczepienia rozesłano 266,134. szkiełek z materyą wakcynową 10,070, i prostych dla jey zachowania 68,400, instrukcyy krótkich i szczegółowych 114,679 exemplarzy. Potém czytano roztrząśnione i potwierdzone przez radę tego towarzystwa zdanie sprawy, za rok zeszły 1826, o przychodzie, rozchodzie i pozostałości summ, także o darowanych, oraz zakupionych dziełach, modelach i innych własnościach tegoż towarzystwa, złożone przez prezydenta 1go wydziału, radcę taynego, senatora, hrabiego Dymitra *Chwostowa*. Daléy, na mocy dziennika czynności towarzystwa dnia 30 października 1826 roku (*) oddano członkowi, radcy stanu, Cesarskiego Domu wychowania doktorowi i kawalerowi *Kilweynowi*, za odznaczające się jego starania i gorliwość w rozszerzeniu szczepienia ospy ochraniającey, medal złoty. Następnie prezydent, po przeczytaniu z rozdziału IV punktów 1go i 2go ustawy, względem wyboru na ten rok prezydenta, wniosł, ażeby przystąpiono do wyboru na jego mieysce nowego prezydenta. Zgromadzenie, oświadczając zupełną wdzięczność P. prezydentowi za jego czynność i gorliwość, w dostarczeniu wszelkich sposobów dla towarzystwa, ku rozszerzeniu okręgu jego działań, i opierając się na ustawie swojey, która stanowi: „że

(*) Wiadomość o tém posiedzeniu znayduje się wyżey na str. 33.

obowiązek prezydenta na jednozgodne żądanie całego towarzystwa przedłużony bydź może i na rok następujący“ jednogłośnie prosiło prezydenta o przyjęcie tego obowiązku i na rok ninieyszy 1827, na co oświadczył zgodę swoję. Potém członek, półkownik Dymitr *Szelechow*, czytał własną rozprawę, o wielkiey szkodzie dla dobra narodowego, wynikającey z powszechnie w Rossyi zaprowadzoney trzechpolney uprawy gruntów oromych; i o wielkim pożytku, oraz sposobie pomnożenia bogactwa narodowego, przez zaprowadzenie, jak u właścicieli, tak u włościan, płodozmiennego gospodarstwa. Rozprawę tę, na wniosek prezydenta, wydrukować postanowiono. Członek, radca tayny, senator, hrabia Dymitr *Chwostow*, przy stateczney gorliwości swojey o dobro towarzystwa, we względzie administracyi wewnętrzney, oszczędzenia i pomnożenia jego dochodów, złożył część prac swoich poetyckich, i czytał krótkie wiersze swoje pod tytułem: Kłos pięciokłośny; który, dawniey w naturze z pol swoich otrzymany, złożył towarzystwu, i z tey okoliczności opisał pożytki i przyjemności rolnictwa, oraz innych zatrudnień tego towarzystwa. Wiersze te, wraz z ryciną pięciokłosowego źdźbła żyta, postanowiono wydrukować. Towarzystwo Wolne Ekonomiczne, dołączając przy ninieyszém wiadomość o czynnościach, względem szczepienia ospy, od czasu zajęcia się rozszerzeniem tego zbawiennego dla ocalenia życia ludzkiego śrzodka, sądzi za rzecz potrzebną uwiadomić także: 1. że postęp powodzenia na przysłość, w tak użytecznėm przedsięwzięciu towarzystwa, zależy od rozmnożenia, ile tylko można, w naywiększey liczbie osób szczepiących ospę; 2. że dla dopięcia tego celu, Towarzystwo Ekonomiczne, chociaż w znaczney już ilości rozesłało po całey Rossyi narzędzia i instrukcye drukowane, ale i nadal nie omieszka opatrywać niemi, ażeby każda nawet familija mogła mieć u siebie jedno i drugie; 3. że w rozsyłaniu drukowanych instrukcyy, ten

był jedyny cel towarzystwa, ażeby dochodziły one do wiadomości wszystkich mieszkańców w ogólności, a ci mogli nauczyć się szczepienia ospy z jak naywiększą łatwością, a zatém w samych początkach czynności towarzystwa; w tym przedmiocie, prosiło gubernialne komitety wakcynowe o naklejanie tych instrukcyy na ścianach mieysc publicznych i innych. Od dnia 18 sierpnia 1824 roku do dnia 11 stycznia 1827, do 55ciu komitetów wakcynowych, oraz rozmaitym osobom wydano i rozesłano: 1) dla szczepienia: sztuczyków z lancetami, w każdym po dwa, 4,562; szkiełek z materyą 10,070, prostych 68,400; igieł do szczepienia 258,640, igielników 2,932; 2) dla nauki szczepienia: exemplarzy pisma Medykofilantropicznego Towarzystwa 2,251, rozmów o pożytku szczepienia ospy ochraniającey 4,692. instrukcyy na kartkach w języku rossyyskim 98,409, w polskim 947, w estońskim 1,190, w łotewskim 1,190, w fińskim 6,000. Liczba srzednia na guberniją: sztuczyków z lancetami po 61, szkiełek z materyą 180, prostych 1,033, igieł lancetowych 4,034, igielników 50, exemplarzy medyko-filantropicznego towarzystwa 32, rozmów P. Remana 72, instrukcyy na kartkach: rossyyskich po 1,636, polskich w 9ciu guberniach, a na każdą po 100; estońskich: do gubernii estońskiey 600. inflantskiey 590. łotewskich do gubernii inflantskiey 590. kurlandzkiey 600. W gubernii sankt petersburskiey, pod własnym dozorem Wolnego Ekonomicznego Towarzystwa, po dzień dzisieyszy nauczono szczepienia ospy ochraniającey, osób różnego stanu 317.

L. R.

— *Towarzystwo historyi i starożytności rossyyskich*, przy Cesarskim Uniwersytecie Moskiewskim, dnia 14 stycznia r. b. odbyło uroczyste posiedzenie, pod prezydencyą Kuratora Alexandra *Pisarewa*, w obecności członków honorowych: Przenaywielebnieyszego Wikaryusza Metropolii Moskiewskiey *Cyryllego*, JJWW. Jana *Dmi-*

tryjewa, Xięcia Michała *Golicyna*, Alexego *Malinowskiego*, oraz innych szanownych miłośników historyi oyczystey. W sali zebrania umieszczone było popiersie Karamzina, darowane dla towarzystwa od jego prezydenta, A. *Pisarewa*. Członek czynny *Iwanczyn Pisarew*, czytał *Pochwałę historyografa*, członka czynnego tego towarzystwa. I. Sekretarz towarzystwa czytał wstęp z nadesłanych od członka honorowego barona *Rosenkampfa*: *Badań o księdze Kormczey*. Członkowie przyjąwszy z winną wdzięcznością tę pracę, ważną tak dla historyi oyczystey, jak i dla prawa kanonicznego greko-rossyyskiego kościoła, postanowili: umieścić to pismo w IV tomie Prac towarzystwa. II. Roztrząśnięty przez towarzystwo *Dodatek* członka honorowego N. *Murawjewa* do *Opisania Nowgorodzkiey grzywny i jey rubli*, postanowiono: wydrukować w Pracach wraz z pomienionėm opisaniem i rysunkami. III. Sekretarz towarzystwa, za pozwoleniem członków, przeczytawszy wyjątek z nowo napisaney przez siebie *Biografii Metropolity Platona*, autora piérwszey rossyyskiey historyi kościelney i znamienitego krasomówcy, wniósł ażeby towarzystwo wydało to pismo. IV. Jednomyślnie wybrany na członka honorowego JW. Dymitr *Bludow*, Towarzysz Ministra Oświecenia Narodowego. V. Złożone w darze dla towarzystwa: 1) Od członka honorowego Wikaryusza Metropolii Moskiewskiey *Cyryllego*, dwie xiążki drukowane i jeden rękopism treści historyczney; 2) Od członków czynnych: P. *Ewersa*, drukowane jego pismo *o naydawnieyszém prawie Ruskiêm;* 3) P. *Kaczenowskiego* dwa medale srebrne i jedna moneta miedziana; i 4) Od Kommissanta Uniwersytetu *Szyrajewa* siedm rzadkich xiąg w języku sławiańskim. Postanowiono: darodawcom oświadczyć podziękowanie, a Kommissanta Uniwersytetu, który dał dowód swojey gorliwości towarzystwu i znacznemi ofiarami i wypełnieniem jego poleceń, policzyć w poczet

członków współubiegających się (Sorewnowatel). Bibliotekarz towarzystwa P. Kaczenowski, dla zaspokojenia ciekawości członków i osób postronnych, okazywał rzadkie i celnieysze przedmioty biblioteki towarzystwa, między innemi medale starożytne, monety i inne starożytności.

L. R.

Nekrologi. W pierwszych dniach marca umarł w Petersburgu po długiey chorobie Mikołay *Ozereckowski*, akademik Cesarskiey Petersburskiey akademii nauk, w oddziale historyi naturalney, rzeczywisty radca stanu i kawaler, doktor medycyny, członek głównego szkół rządu, akademii rossyyskiey i innych rossyyskich i zagranicznych towarzystw uczonych. Urodził się w r. 1750, odbywał nauki w gymnazyum akademiczném w Petersburgu, podróżował od r. 1768 do 1774 z akademikiem Lepechinem, a potém kończył nauki w Strasburgu i Leydzie; otrzymał stopień doktora medycyny w r. 1778, został adjunktem w 1779, akademikiem w 1782 roku. W r. 1785 za rozkazem akademii, odbył podróż na jeziorach Ladodze i Onedze, w celu postrzeżeń fizycznych. Wydał następujące dzieła: 1) *Opisanie podróży na jeziorach Ladodze* i *Onedze* (Описаніе путешествія по озерамъ Ладожскому и Онежскому) Petersb. 1786. 2) *Pierwsze zasady historyi naturalney. Królestwo źwierząt, dzieło professora Leske.* (Начальныя основанія Естественной Исторіи). Przekład z dodatkami i odmianami. Petersburg 1791, tomów dwa. 3) *Kryspa Sallustyusza historya o woynie Katyliny i o woynie Jugurty.* (Криспа Саллустія исторія о войнѣ Катилины и о войнѣ Югурты.) Petersb. 1809. Wiele innych jego pism własnych i tłumaczonych znayduje się w pamiętnikach akademii nauk.

Nowe dzieła polskie.

Literatura. 14. *Przykłady stylu polskiego, w rozmaitych rodzajach wymowy i poezyi zebrane i ułożone przez Ignacego Szydłowskiego. Tom piérwszy: proza. Wilno, Józef Zawadzki własnym nakładem. 1827.* w 8ce więk. str. XVI, VIII i 448.

Dzieło ninieysze jest zbiorem wyjątków z celnieyszych pisarzów polskich, objaśniających teorye: stylu, wymowy i poezyi, całkowicie zastosowanym do porządku w wykładzie pomienionych teoryy przez Słowackiego przyjętego. Na początku znayduje się poczet rzeczy, daley przedmowa wydawcy. Cały tom podzielony jest na pięć głównych oddziałów: Iszy obeymuje przykłady stylu listowego: tu są umieszczone listy Krasickiego; Małachowskiego biskupa z powinszowaniem zwycięstwa wiedeńskiego Janowi III; Rollina do Xięcia Jabłonowskiego; króla Stanisława Leszczyńskiego do Fontenella; listy Józefa Ossolińskiego; list Tomickiego do Erazma Ciołka; Wawrzeńca Goślickiego do Syxta V. papieża; list króla Jana III pisany nazajutrz po bitwie pod Wiedniem do żony; list Filipa króla macedońskiego do Arystotelesa; Cezara do Cycerona; listy Cycerona, Pliniusza, Pani de Sevigné, Pani de Maintenon, Woltera i t. d. ogółem listów 42. II. Przykłady stylu dyalogicznego: wyjątki z dzieł Karpińskiego, Krasickiego, Żabłockiego; rozbiór rozmów Gornickiego przez Słowackiego, ogółem wyjątków 8. III. Przykłady stylu dydaktycznego: wyjątki z dzieł Jana Sniadeckiego, Włodka, Piramowicza, Golańskiego, Słowackiego, Borowskiego i t. d. ogółem 20. IV. Przykłady stylu historycznego: o historyi, z Karamzina, tłumaczenie Buczyńskiego; wyjątki z dzieł Naruszewicza, Karamzina, Gornickiego, Orzechowskiego, Albertrandego, Kwiatkowskiego, Sallustyusza przekła-

du Pilchowskiego, Liwiusza przekładu Wolskiego, Krasickiego i t. d. ogółem 25. V. Przykłady stylu krasomówskiego: wyjątki z mów Słowackiego, Jana Sniadeckiego, Fr. Dmochowskiego, Lud. Osińskiego, Koźmiana, Leopolda Lafontena, Bergonzoniego, Stanisł. Potockiego, Cycerona, z kazań Bossueta, Bridena; o Homerze z Bartelemiego przekładu Fr. Dmochowskiego; wyjątki z mów Czarnkowskiego i Odachowskiego w sprawie xięcia Dymitra Sanguszki, i t. d.; ogółem wyjątków 36. Po każdym oddziale następują przypisy objaśniające niektóre mieysca w przytoczonych wyjątkach. Wyjątki zaś następują po sobie w takim porządku, w jakim nazwiska autorów wyżey wymieniliśmy. Imiona pisarzów, z których dzieł zebrane są te wyjątki, naylepszą mogą bydź rękoymią wyboru wydawcy, znajomego z gustu i talentu szacowanego we własnych jego pismach. W typograficznem względzie o tym wydaniu, pomnażającem niemałą już liczbę xiąg ozdobnie zpod prass JP. Zawadzkiego ukazujących się, naywłaściwiey jest powtórzyć słowa Rollina: „niewinnym podstępem podobania się oku, do czytania i odczytywania zachęca.„

Moralność 15. *Rady dla młodych dziewcząt, dzieło Pani Kampan, uwieńczone przez akademię francuzką. Wolny przekład z zastosowaniem do mieysca przez Wandę Malecką. w Warszawie, w drukarni A. Brzeziny przy ulicy miodowey Nr. 481. 1827.* w 8ce mniey. str. IV i 129, nieliczb. 4, z rysunkiem litografowanym.

Ażeby dać poznać jaki jest przedmiot tego dzieła, przytaczamy wyjątki z przedmowy na czele umieszczoney: „Dzieła o wychowaniu, wszystkie prawie poświęcone są dla dzieci rodziców możnieyszych, lubo tey młodzieży nie braknie na wszystkich zrzódłach oświecenia i starannego wychowania. Tak mało przeciwnie mamy dzieł pisanych dla dzieci klas pracujących; a im w wiekszym żyją niedostatku, im trudnieysze do spełniania mają cnoty, tym pilnieyszych starań i ba-

czności wymaga ich wychowanie. Naypierwéy zwrócić na to potrzeba uwagę, jakowe xiąžki mogą im bydź w ręce podane? bez wątpienia odpowiednie tylko ich pojęciu i powinnościom ich powołania. Dla córki bowiem rolnika, rzemieślnika, lub wyrobnika pracowitego, nie zdadzą się też same nauki co dla millionowey dziedziczki. Wielka ta i nayužytecznieysza część społeczeństwa, wymaga oddzielnego zupełnie wychowania. Naywiększém dla tych dzieci będzie dobrodzieystwem, kiedy wcześnie w ich sercach potłumią się nasiona występków, które nieustannie podnieca widok próžnowania i zbytku, otaczających je osób możnieyszych, a którego skuszeniu cięžko oprzeć się człowiekowi pędzącemu žycie twarde, w krwawym pocie czoła, i przy zupełnym prawie niedostatku: kiedy do zasad religiynych naymocniey w ich umysł wpajanych, dołączą się zdrowe rady doświadczenia, które z gruntu ich przejąć zdołają, že praca, rządność, oszczędność, ścisłe wypełnianie obowiązków, zamiłowanie cnoty, že są nie tylko jedyną tarczą przeciwko występkom, ale zarazem i niezawodną rękoymią szczęścia, którego w každym stanie kosztować można, gdyž to od czystego sumienia nie od bogactw i godności zawisło. W takim to przedmiocie i tak szlachetnym celu, wyszło nie dawno w Paryžu dziełko pod tytułem: *Conseils aux jeunes filles* przez Panią *Campan*. Tłómacząc jey dzieło pozwoliłam sobie niektóre poczynić odmiany i kilka dodać przykładów, w przekonaniu, iž te naymocniey wražają w młode umysły rady zbawienne." Rady te podzielone są na rozdziałow XIII, w každym umieszczone zdania, a w większey części stosowne powieści zachęcają do cnoty, lub odstręczają od występku, wykazując okropne jego skutki. Pani Wanda *Malecka* znajoma z gładkiego przekładu romansu Pani *Krudener* pod tytułem: *Walerya*, oraz romansów poetycznych *Moora* i *Waltera Skotta*, zasługuje na wdzięczność wyda-

niem ninieyszego tak pożytecznego dzieła; życzyć pozostaje, ażeby dosięgając swojego chwalebnego celu, upowszechnione było jak naywięcey. Druk buyny i wyraźny, szkoda tylko, że często omyłki dają się spostrzedz; rysunek żadney ozdoby nie dodaje, powiększa tylko cenę i można byłoby bez niego się obeyśdź.

16. *Myśli i zdania moralne, wyjęte z Pamiątki po dobrey matce. w Wilnie, w drukarni A. Marcinowskiego 1827.* w 16ce str. 61 nieliczb. 6.

W dedykacyi podpisana jest: Józefa Zofija *Karczewska.* Xiążeczka ta nowym jest dowodem powszechnego uwielbienia dla dzieł Panny Klementyny *Tańskiey*; a w małey objętości wystawiając szereg naypięknieyszych zdań i prawideł moralnych, pożyteczną zwłaszcza dla dzieci bydź może. W jednym prawie czasie, wyszło z druku to dziełko, gdy w Petersburgu tłumaczenie Pamiątki po dobréy matce, na język rossyyski także przez kobiétę, wydane zostało.

Powieści i romanse.

17. *Piérwsza i ostatnia miłość, powieść Klaurena przez Walentego Chłędowskiego. we Lwowie, nakładem F. Pillera 1825.* (drukiem Pillerowskim). w 12 s. 71.

18. *Trzy dni z życia mojego, powieść Klaurena, przez Walentego Chłędowskiego. we Lwowie, nakładem F. Pillera 1826.* (drukiem Piotra Pillera) w 12ce str. 117.

19. *Nayczystsza miłości ofiara, powieść Klaurena przez Walentego Chłędowskiego. we Lwowie, nakładem F. Pillera 1826.* (drukiem Piotra Pillera.) w 12ce str. 233.

Autor niemiecki na swoich dziełach podpisujący się *H. Clauren*, od lat wielu wydaje rozmaite powieści, które z powszechném upodobaniem są czytane w Niemczech i na obce języki tłumaczone. W języku polskim wydane są następujące jego powieści, o których w swoim czasie podaliśmy w Dzienniku wiadomość: *Mimili*, we Lwowie 1824. (*Dzien. Wil.* oddział *Nowin nauk.*

T. I. str. 95). *Liźli* w Warszawie 1826. (Tamże, str. 247); *Zielony płaszcz z Wenecyi*, w Krakowie 1826. (Tamże, str. 412). Wkrótce dwie powieści z dzieł tegoż autora w Wilnie wyydą z druku. P. Chłędowski, niegdyś wydawca Pszczoły polskiey, gładkim i pięknym, (oprócz małey liczby prowincyalizmów) przekładem, obdarzył naszą literaturę. W tłumaczeniu starał się zastosować do zwyczajów polskich i niemieckie nazwiska na polskie poodmieniał; w niektórych mieyscach uderzająca różnica zwyczajów i obyczajów tych obu narodów, żadnym sposobem zastosowaną bydź nie mogła.

Nauki przyrodzone.

20. *Wiadomości z astronomii, fizyki, chimii i mineralogii, przez Antoniego Wagę, professora szkoły wojewódzkiey warszawskiey, z figurami. w Warszawie, nakładem i drukiem A. Brzeziny 1826.* w 8ce mniey. str. IV. i 323 nieliczb. na początku: karty tytułowe, dedykacya str. 6; na końcu: tablica chimicznego składu niektórych kamieni, rejestr alfabetyczny, objaśnienie figur str. 23. tablic z figurami 6. Na poprzedzającey karcie tytułowey napis: *Wiadomości z nauk przyrodzonych.*

Dzieło to wyłącznie przeznaczone jest dla płci piękney, lubo nic zgoła o tem na tytule nie powiedziano, jest treścią kursu nauk przyrodzonych, wykładanego w szkole przygotowniczey do instytutu guwernantek, obeymuje w sobie wiadomości z nauk na tytule wymienionych, następujący tom botaniką i zoologiją będzie zajęty. Wiadomości z astronomii naymniey mieysca zaymują (str. 1—24), z fizyki (str. 25—93), z chimii (str. 94—136), z historyi naturalney (str. 137—153.) nayobszernieysze z mineralogii (str. 154—323).

NOWE DZIEŁA ROSSYYSKIE.

Religija Очевидность Божественнаго происхожденія Христіанской Религіи. Oczewistość Bozkiego początku religii chrześcijańskiey. Dzieło P. *Żeningsa*, byłego członka izby niższey parlamentu angielskiego. Przetłumaczył W. *Władisławlew*. Petersburg, w druk, T. Joannesowa. 1827. w 8ce str. 105.

Nauki początkowe. Постепенное чтение для дѣтей. Stopniowane czytania dla dzieci. Moskwa, w druk. S. Seliwanowskiego. 1827. w 16ce część I. str. 90, II. 108, III 78, IV 103.

Dziełko to jest trafném i porządném naśladowaniem dziełka angielskiego Mistriss *Barbault*, którego w r. 1812, już dwónasta edycya wyszła, a które jest także tłumaczoném na język francuzki. Zawierają się w niém nauki stopniowanego czytania dla dzieci, od roku czwartego do ósmego. W pierwszym tomiku znaydują się początkowe rozmowy o rzeczach naypospolitszych, uwagę dziecięcia ściągających na się: o zabawach dziecinnych, o zimnie i cieple, o rozmaitey monecie, o częściach dnia, o dniach w tygodniu, o miesiącach, o porach roku, ich własnościach, płodach, zabawach i t. d. W drugim: o częściach ciała ludzkiego i źwierząt, o rozmaitych źwierzętach, ptakach, rybach, w szczególności; o ciałach niebieskich, o pogodzie. W trzecim: obszernieysze powtórzenie rzeczy poprzedzających: od rozważania natury przeyście do poznania jey Stwórcy, do poznania Zbawiciela rodzaju ludzkiego. W czwartym umieszczone są hymny do piękności przyrodzenia i wielkości Stwórcy.

W czasach tych pisarze rossyyscy, na xiążki dla dzieci przeznaczone, pilnieyszą uwagę zwracać zaczęli. W poprzedzającym numerze (str. 57) donieśliśmy o trzech almanachach na rok 1827, wyłącznie dla dzieci poświęconych. Prócz tego w Pe-

tersburgu, z początkiem roku bieżącego, P. Borys *Fiedorow* zaczął wydawać pismo peryodyczne pod tytułem: *Nowa biblioteka dla dzieci*, (co miesiąc). Tamże od r. 1815, wychodzi *Muzeum dziecinne* czyli opisy przedmiotów historyi naturalney w językach rossyyskim, francuzkim i niemieckim (co miesiąc jeden numer). W Moskwie z początkiem roku b. P. *Bilrot*, wydaje co miesiąc wyobrażenia zwierząt, ryb, ptaków, drzew z cyny odlewane, w ładney puszce, z dołączoném opisaniem we trzech pomienionych językach.

Historya, Statystyka, Jeografia i t. d.

Описание Тульскаго Оружейнаго завода. Opisanie Tulskiey fabryki broni, we względzie historycznym i technicznym; przez Józefa *Hamela*, radcę kollegialnego, orderu ś. Anny 2go stopnia z brylantami kawalera, doktora medycyny i różnych towarzystw uczonych członka. Z planami i rysunkami broni i machin na 42 arkuszach. Wydano za Naywyższym rozkazem. Moskwa, w drukarni Aug. Semena 1826. w 4ce str. XX, 263 i 69.

Rozkład tego dzieła jest następujący: 1) Wiadomość historyczna. 2) Położenie i zabudowanie fabryki. 3) Ludzie do niey należący. 4) Administracya i etat fabryki. 5) Materyały i zapasy. 6) Broń, jaka się robi w fabryce. 7) Przygotowanie broni. 8) Opisanie każdey roboty z osobna. Potém następuje dodatek, obeymujący świadectwa i akta historyczne, a nakoniec lista fabrykantów, którzy mają własne oddzielne fabryki i warstaty broni, zamków i innych stalowych i żelaznych robót. Dzieło to systematycznie wypracowane, opisujące jak naydokładniey naypierwszą w Rossyi fabrykę broni, która jeszcze za Cara Michała Teodorowicza, w r. 1632, wzięła początek, rzetelną ma wartość, i równie jest pożyteczne, jak zaymujące i ciekawe. Wydanie ozdobne w niczém nie ustępuje dziełom typografiy angielskich lub francuzkich.

Записки, издаваемыя Государственнымъ

адмиралтейскимъ Департаментомъ. Pamiętniki, wydawane przez Departament admiralicyi państwa, w przedmiotach marynarki, nauk i literatury. Część jedénasta. Petersb. w druk. Morskiey 1826, w 8ce str. LIV, i 500, z wielą tablic i 3ma rycinami (rub. 5 assygn.)

Pamiętniki te szacowne są z wielu względów: oprócz pism nauce marynarki i matematyce poświęconych, znaydują się w nich wyjątki z naynowszych podróży żeglarzów rossyyskich, i dostarczają niemało pożytecznych wiadomości, zaymującym się geografią.

Меркаторская карта всего свѣта. Merkatora karta jeograficzna całego świata, ułożona podług kart kontr-admirała Kruzenszterna i innych naynowszych wydawców. Wydana i rytowana przez A. *Sawinkowa* radcę dworu. Petersburg 1826. (Cena mieysc. rub. 12 assyg.)

Ta karta jeograficzna, oprócz drobnych omyłek i błędów w pisowni imion właściwych, wiele w sobie zalet łączy. Odkrycia PP. Parry, Skorresbi, i innych nowych podróżników, dokładnie są oznaczone, a błędy dawnieyszych wydawców kart poprawione.

Записки о поѣздкѣ на Нижегородскую ярмарку. Pamiętniki pobytu na jarmarku Niżegorodzkim, Mikołaja *Tiaryna*, ucznia praktyczney handlowey akademii moskiewskiey; wydane nakładem P. Weretennikowa, członka czynnego M. praktyczney handlowey akademii. Moskwa, w druk. A. Semena 1827. w 8ce str. 59.

Chcąc podać wiadomość praktyczną o handlu i przemyśle krajowym dla uczniów akademii praktyczney handlowey, P. Weretenników, szanowny obywatel i rękodzielnik w Moskwie, jako członek czynny teyże akademii, w roku przeszłym 1826, podał projekt, ażeby w czasie wakacyi wysłać jednego z celujących uczniów na jarmark Niżegorodzki. Wszystkie koszta podróży przyjął na siebie P. Weretenników, a teraz własnym tak-

że nakładem wydał wiadomości o tym jarmarku zebrane. Dostarczają one znaczną liczbę szczegółów statystycznych, a jako pierwszy owoc pracy młodego pisarza, w pięknym celu podjętey, niepowinny bydź z surowością krytykowanemi. Obywatelski czyn P. Weretennikowa zasługuje na powszechną wdzięczność i pochwałę; życzyć tylko należy, ażeby jak naywięcey, choć w odmiennym sposobie miał naśladowców.

Teatr.

Баязетъ, трагедія. Bajazet, tragedya w 5ciu aktach, przez *Rasyna*, z francuzkiego przełożył wierszem W. N. *Olin.* Petersburg, w druk. Depart. medycz. ministeryum spraw wewnętrznych 1827. w 8ce str. 8, i 84.

Wydanie ozdobne, przekład małey wartości.

Przekład dzieł ross. na obce języki.

Der Trauerquell (*Бахчисарайскій Фонтанъ*) *verfaszt von Alexander Puschkin. Aus dem Russischen übersetzt von Alexander Wulffert.* Petersburg w druk. osobney kancellaryi Ministra spraw wewn. 1826 w 16ce str. 48.

Fontanna w Bakczyseraju jeden z naycelnieyszych poematów Alexandra Puszkina, w roku przeszłym na trzy języki przełożony został. W Wilnie wyszło tłumaczenie Adama *Rogalskiego* na polski, w Paryżu *Szopena* (Chopin) na francuzki, a w Petersburgu Alexandra *Wulfferta* na niemiecki język. To ostatnie, według zdania pism rossyyskich, częścią jest niewierne, częścią niepoetyckie: wszelako autorowi oświadczają wdzięczność za chęć obeznania cudzoziemców z literaturą rossyyską.

Nowe dzieła cudzoziemskie.

Matematyka, Fizyka, Chemia, Historya naturalna.

2. **Grundlehren der Geometrie, Trigonometrie, und der darstellenden Geometrie, von *F. J. Göbel*. Mit 10. Steinabdrucken. Frankf. 1826, gr. 8. (2. Thlr. 12. Gr.).**

Oba te dzieła (ob. s. 64) mają właściwe sobie zalety, piérwsze zawiera głównieysze prawidła arytmetyki i algiebry z zastosowaniem do rachunkow i tablic ekonomicznych i kameralistycznych, drugie obeymuje zasady Geometryi, Trygonometryi, tudzież Geometryi wykréślney czyli deskrypcyyney. *B.*

3. *Résumé d'un cours de mathématiques pures*, ouvert le 4. novembre 1825, par *N. L. Didiez*, professeur de math., destiné aux jeunes gens qui ont suivi ou qui voudraient suivre ce cours, à ceux qui, aprés avoir étudié les mathématiques, voudraient les revoir sans s'arreter a tous les détails d'une première étude. Paris 1826. 8. (1. fr. 50. c.).

Wiémy tylko o piérwszey części zamierzonego dzieła P. Didieza, obeymującey arytmetykę: dalsze części matematyki czystey zapewne niebawnie nastąpią. Przydaćby się mogło i dla naszych matematyków, zwłaszcza nauczycieli. *B.*

4. Des Ponts en fil de fer, par *Séguin* ainé. Seconde édition. Paris 1826. in 4. avec 4. planches (8. fr.)

5. Exercices de mathématiques, par M. *Aug. Cauchy*. Paris 1826. in 4.

Pomiesczone tu są nowsze objaśnienia i sprostowania ważnieyszych przedmiotów rozmaitych części w nauce matematyczney, osobliwie analizy z zastosowaniem do fizyki, mechaniki i t. d.

6. *Recueil de problèmes amusans et instructifs*, avec les démonstrations raisonnées, a l'application des régles de l'arithmétique a leurs solutions, ou *Cours complet d'analyses mathématiques*. 3me édition augmentée de plus de 500 problèmes. Par *JJ. Grémilliet*. 1re et 2 partie. Paris 1826. 8.

Podając do dzienników Paryzkich wiadomość o tém wydaniu znajomy w świecie uczónym ma-

tematyk Francoeur, powtarza przyznane już dawniey temu pismu pochwały. *B.*

7. Manuel d'arpentage ou Instruction sommaire sur cet art et sur celui de lever les plans, par *S. F. Lacroix.* Paris 1826. in 18. (2. fr. 50. c).

Znakomity autor nic nie opuścił co do jego przedmiotu w układzie teorycznym i praktycznym potrzebném było. *B.*

8. Théorie du Navire, par M. le marquis *de Poterat.* Paris 1826. 8.

Wyłożone tu są rzeczy następne: *Chap. I.* Du navire en général et de ses propriétés. — II. Des différens plans dont les constructeurs font usage, de la flottaison du vaisseau, de sa ligne d'eau, de son poids total et du poids de sa coque. - III. Du centre du volume que le vaisseau occupe dans le fluide. - IV. Du métacentre. - V. Du centre de gravité. - VI. Des résistances horizontales qu'éprouve le vaisseau. - VII. Des momens qu'éprouve le vaisseau dans son mouvement horizontal a l'egard d'un axe aussi hrizontal ettc. - VIII. Des momens qu'éprouue le vaisseau dans son mouvement horizontal par rapport a un axe vertical, qui passe par le centre de gravité. - Des momens qu'il éprouve dans son mouvement de rotation autour d'un axe horizontal, mouvement que les marins appellent *roulis* ou *tangage.* - X. Des momens qui agissent sur les parties du vaisseau et qui le font arquer.

9 *Navigation maritime du Havre a Paris,* ou Mémoire sur les moyens de faire remonter jusqu' a Paris tous les batimens de mer qui peuvent entrer dans le port du Havre, par *Charles Bérigny,* inspecteur divisionnaire au corps royal des ponts-et-chaussées. Paris 1826. 8. avec trois planches enluminées. (4. fr. 50. c.)

Wiadome są z pism peryodycznych zamiary i projekta podawane we Francyi w celu utworzenia w Paryżu morskiego spławu handlowego: niniey sze dzieło należycie rozwija pożyteczne w tym

względzie widoki, które właśnie i w ogólności naukę hidrauliki wzbogacają. *B.*

10. *Traité sur les puits artésiens, ou sur les différentes especes de terrains dans lesquels on doit rechercher des eaux souterraines*, ouvrage contenant la description des procedées qu'il faut employer pour ramener une partie de ces eaux â la surface du sol, à l'aide de la sonde du mineur ou du fontainier, par *F. Garnier*, ingénieur, ancien éléve de l'école polytechnique. Seconde édition revue et augmentée, avec 25 planches. Paris 1826. in 4. (16. fr.).

11. Elémens de calcul différentiel et de calcul intégral, par *J. D. Bouchartat.* Troisième édition révue et augmentée. Paris 1826. 8. (6. fr.).

12. *Mémoire sur une nouvelle expérience électrodynamique*, sur son application a la formule qui représente l'action mutuelle de deux élémens, de deux conducteurs voltaïques, et sur de nouvelles conséquences déduites de cette formule ettc. par M. *Ampère*, membre de l'Institut. Paris 1825, in 8. fg.i (1. fr. 50. c.)

13. Précis d'un mémoire sur l'Electro-Dynamique, par M. *Ampère* Paris 1826. 8. avec fig. (1. fr)

14. Recherches sur quelques effluves terrestres, par le comte *I. de Tristan.* Paris 1826. 8. (6. fr.).

15 *Der Adjutant oder der Militärgeschäftsstil* in allen Dienstangelegenheiten, von *H. F. Rumpf*, königl. preuss. Lieutenant a. D. Ritter des eisernen Kreuzes. Herausgegeben und mit einer Einleitung über Sprachregeln und Stil begleitet von J. *D. F. Rumpf*, kön. preuss. Hofrath. Nebst 44. Listen und Tabellen. Berlin 1826. 8. (1 $\frac{2}{3}$ Thlr.).

Przydatne i nawet warte być podręcznem to dzieło dla wyższych officerow, mających do czynienia dyplomatycznego i w ogólności odbywających piśmienne obowiązki woyskowe. W pierwszey części zawierają się wzory potocznych tego rodzaju czynności, ordynansów, tablic i t. p. r., w drugiey zaś pomiesczone pisma wojenne, iż nazwę,

dyplomatyczne, jako to: wzory protokułów, przepisów i instrukcyy, rozporządzeń, rozkazów, proklamacyy, układow wojennych i t. d. Każdy rodzay takowych pism poprzedzają prawidła teoryczne i stosowne uwagi, a po nich zaraz następują przykłady do wszelkich z osobna okoliczności, jakie w tym przedmiocie służby zachodzić zwykły.

A. B.

16. *Formules relatives aux effets du tir d'un canon* sur les différentes parties de son affût et Règles pour calculer la grandeur et la durée du recul, par *S. D. Poisson.* Paris 1826. 8.

Jako są wielkiey wagi w nauce artylleryi zagadnienia, które tu podaje autor, a rozwiązania jego ściśleysze i trafnieysze od wszelkich, jakie w tey mierze były ogłaszane; nie wahamy się zalecać to dziełko, wydane z rozkazu ministra woyny we Francyi, miłośnikóm i znawcom tego przedmiotu w sztuce wojenney. *B.*

Ekonomija, Technologia, Handel, sztuki gymnastyczne i rozrywkowe.

3. Le bon Jardinier pour 1826., par *A. Poiteau* et *Vilmorin.* 27e edit. Paris 1826. in 8. et Atlas de 49. pl. (11 fr.)

Szacowne to dzieło doznało wiele ważnych odmian i sprostowania, tudzież nowych dodatkow, równie jak sama sztuka ogrodowa coraz się wzbogaca teraz i śpiesznie doskonali. Atlas zamyka w sobie przeszło 400 przedmiotów ściągających się do uprawy ogrodowey, narzędzi do tego nayużywańszych, sposobów gracowania, sadzenia, i pielęgnowania drzew i t. p. *B.*

4. Traité théorique et pratique du chauffage des serres et des appartemens par la vapeur. Traduit de l'anglais de M. *Bayley* et du hollandais de M. *G. Moll*, par M. L. Paris 1826. in 8.

Warto ażeby wskazany tu przedmiot, mniey zachodu i kosztu niżeli ze drzewem wymagający, zwrócił na się uwagę utrzymujących obszernieysze zakłady, potrzebujące ogrzewania, zwłaszcza treybhauzy i oranżerye. Tłumacz w połączo-

nym przekładzie badań w tym względzie autora angielskiego i hollenderskiego na język dla nas przystępnieyszy, przyniosł nie małą pomoc. *B.*

5. *Traité de la pomme-de-terre*, de sa culture et de ses divers emplois dans les préparations alimentaires, les arts économiques, la fabrication du sirop, de l'eau-de-vie, de la potasse ettc. par MM. *Payen* et *Chevalier*. Paris 1826. in 8.

Spólną swoję w tym celu pracę autorowie udzielili byli, podobno w r. 1825., Towarzystwu rolniczemu departamentu Sekwany, i odnieśli nagrodę, powtórzywszy znowu swoje badania i doświadczenia wydali w ninieyszém piśmie owoc ogólnych postrzeżeń nad uprawą kartofli (solanum tuberosum) i wszelkiém jey użyciem, w jakimkolwiek znaydować się może, nawet zgniłym, stanie, z należytym jey opisem historycznym. W polskim języku posiadamy już w tymże przedmiocie uczoną rosprawę Professora w Wileńskim Uniwersytecie *Wolfganga*, ogłoszoną w pismach periodycznych, i czekamy na nowe jey wzbogacenie, jak się zdaje tenże Professor zamierzać, świeższémi wiadomościami i własnemi postrzeżeniami *B.*

6. Instruction sur la culture et les avantages des plantes légumineuses, par MM. *Dubois*, *Cels*, *Vilmorin*, *Gilbert*, *Huzard* et *Parmentier*. Paris 1826. 3me edit. 8. (1. fr. 50. c.) -

Lubo to dziełko, zebrane i ułożone przez kilku tu wymienionych miłośników gospodarstwa rolniczego, i w trzeciém nawet swojém wydaniu nie jest jeszcze, jakby należało, dokończone, co do zupełności roślin leguminowych, może się atoli pożytecznie przydać rolnikom praktykantóm, ku właściwemu pielęgnowaniu i rozmnażaniu znacznieyszych przynaymniey rodzajów grochu, fasoli, bobu, soczewicy i t. d. *B.*

7. Manuel pratique du laboureur, par M *Chaboullé Dupetitmont*, cultivateur. 2me édit. Paris 1826. voll. 2. in 12. (8. fr.).

Przyznają się autorowi praktyczne i teoryczne przymioty, do udoskonalonego rolnictwa potrze-

bne, uważając ten przedmiot nie tylko jako za samą sztukę, ale jako i naukę, wymagającą dostatecznych znajomości fizyki, chemii i w ogólności nauk przyrodzonych. Nie wielce jest przecię autor za narzędziami wyszukanémi, i coraz w tych czasach doskonalonémi do uprawy rolniczéy. *B.*

8. Traité pratique de la culture des pins à grandes dimensions, de leur aménagement, de leur exploitation et des divers emplois de leur bois, par *L. G. Delamarre*, proprietaire, cultivateur, forestier, 2me édit. augmentée d'un Appendice sur les cèdres du Liban, des mélezes et des sapins. Paris 1826. 8. (6. fr.).

Nie wiele odmian doznało to powtórne wydanie i zawiéra w sobie niektóre uchybienia; przywłaszcza sobie wszakże nie mało użyteczności co do własnych autora postrzeżeń, i zebranych uwag z celnieyszych źródeł względem utrzymania, rozkrzewiania, rozmiaru i użycia wielkich i masztowych drzew kolcowych. *B.*

9. *L'art de préparer les terres et d'appliquer les engrais*, ou chimie appliquée a l'agriculture, par sir *Humphry Davy*. Traduit de l'anglais par *A. Bulos*. Paris 1826. in 12.

10. *Manuel dela Jeune Femme*, contenant tout ce qu'il est utile de savoir pour diriger avec ordre, agrément et économie l'intérieur d'un ménage, par Mme la comtesse *Clémence de G.* Orné d'une jolie gravure. Paris 1826. 18.

Zalecone w gazetach francuzkich to nowe pismo, jako mające służyć ku dopełnieniu dobrego wychowania, sądziłbym, że mieści w sobie ogólnieysze uwagi, przestrogi postępowania w domu młodey gospodyni wyższego tonu, mniey ściśle ekonomiczne, gdy hrabini jego jest autorką. *B.*

11. *Manuel pratique des Plantations*, redigé d'apres les principes les plus clairs sur la nature des terrains, le choix des arbres, la manière de les déplanter, de les transplanter et de les entretenir, avec des observations et des expériences a la portée des agriculteurs et des habitans de la

campagne ettc. par M. *Calvel.* Paris 1827 in 12.

Autor, od dawnych czasów zaymuiąc się przedmiotem ogrodnictwa, który to przedmiot pożytecznemi już i innemi wzbogacił pismami, w tém świéżem dziełku swojém, na praktycznych probach i postrzeżeniach osnowaném, nie małą zapewne przyniesie pomoc ogrodnikóm i gospodarzom wieyskim we względzie przesadzania rozkrzewiania i utrzymania drzew w powszechności. *AB.*

12. Der isolirte Staat in Beziehung auf Landwirthschaft und National-Oeconomie, oder Untersuchungen über den Einfluss, den die Getreidepreise, der Reichthum des Bodens und die Abgaben auf den Ackerbau ausüben, von *Johan Heinrich von Thünen.* Hamburg 1826. 8. (2. Ihlr.).

Podług pochwał, oddanych temu pismu w gazetach niemieckich, wszelkie przywłaszcza sobie zalety we względzie ogólnego, rozumowanego i praktycznego, gospodarstwa. *B.*

13. Istruzione teorica e pratica sui parafulmini di *G. A Maiocchi.* Milano 1826. 8.

Pismo od 27 stronic zawiera nowe postrzeżenia i poprawione urządzenie konduktorow czyli przewodników piorunowych przez professora w lyceum Mantuańskiém P. Maiocchi.

14. Parafoudres et Paragréles en cordes de paille, lettre de M. *Lapostolle,* professeur de physique, datée du 30. aout 1826., extraite du journal de la Somme. Paris 1826. 32. pages 8. avec une planche.

15. *Der vollkommene praktische Jäger,* oder Anweisung, die Wildbahn auf eine sichere und leichte Art, ohne Nachtheil der Feldfluren und Forsten, zu vervollkommnen und gehorig zu benutzen. Nach den neuerten Anrichten — bearbeitet von *Anton Schönberger:* Prag 1826. in 12 (14. Gr.).

Z dziewięciu arkuszy druku złożone to pismo należy do małey liczby dzieł lepszych o łowiectwie w różnym względzie traktujących, na postrzeżeniach praktycznych oparte i jaśnie wysłowione. Zaleca się miłośnikom myśliwstwa, lubo już w pol-

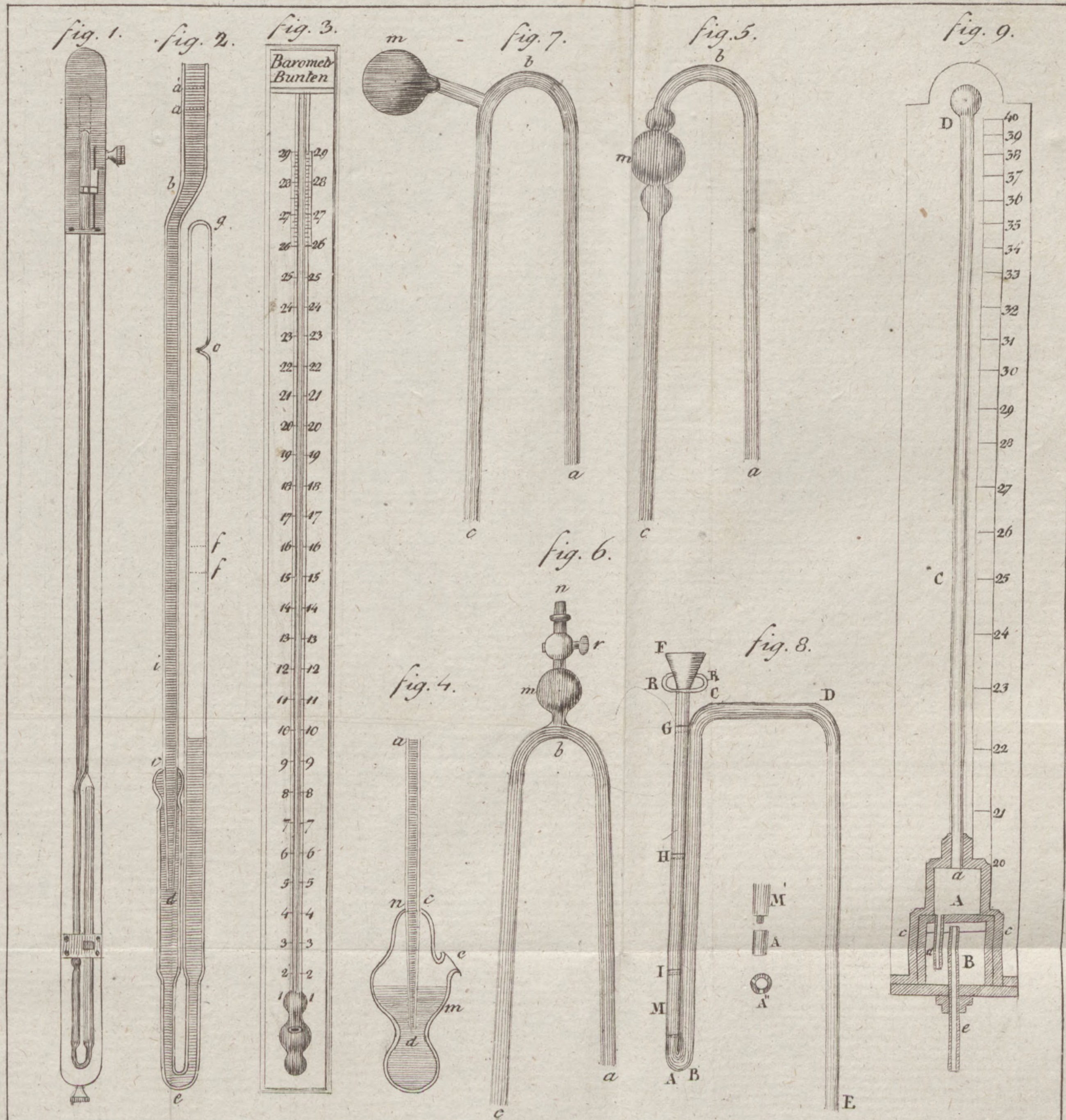
skim języku posiadamy, między innemi tego rodzaju, ze wszech miar porządne, podług zdania znawców, i przyjemne do czytania dzieło P. *Ignacego Bobiatyńskiego*, pod napisem: Nauka Łowiectwa, we dwóch tomach. Wilno 1823-25. 8.

UWIADOMIENIE.

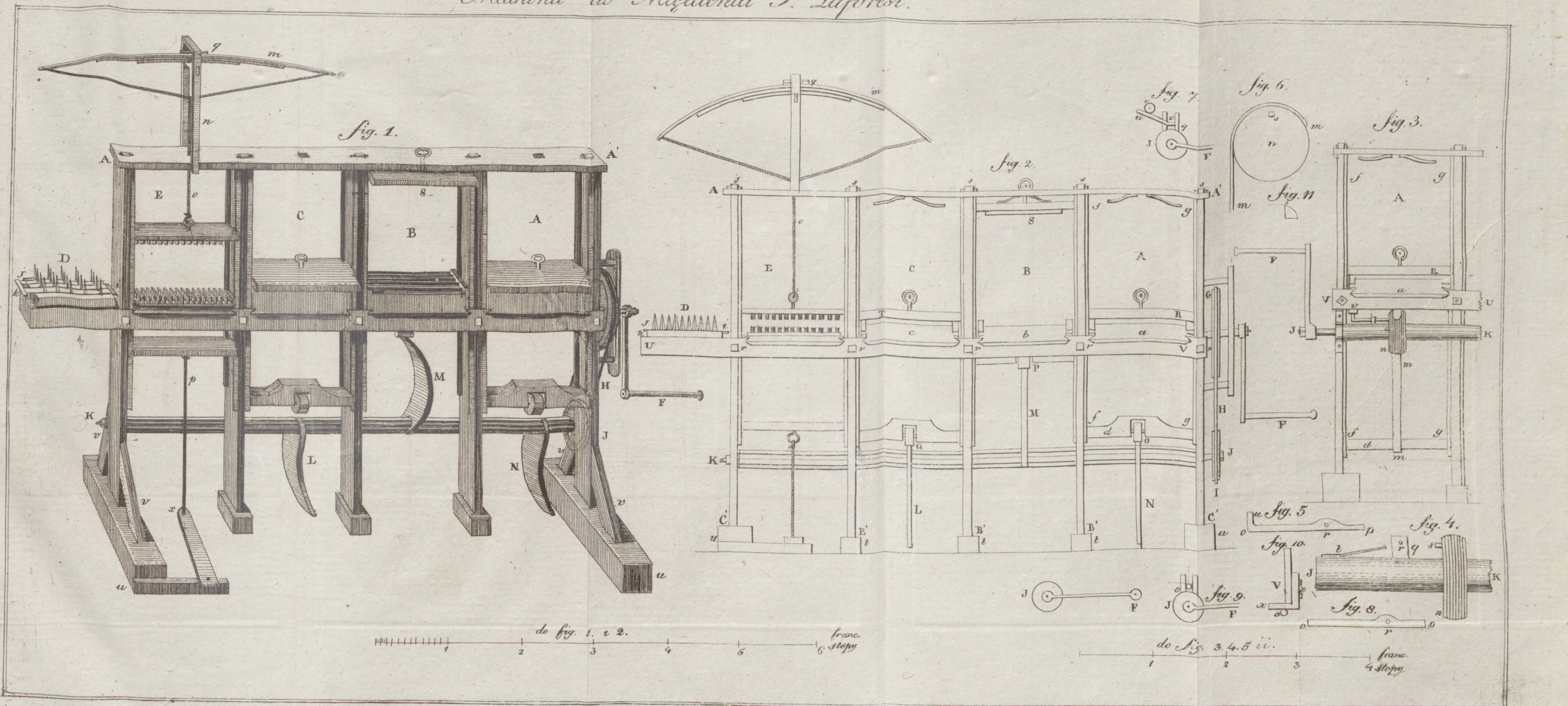
Pierwszy oddział *Zbioru Słowiańskich Pomnikow*, znaydujących się wewnątrz Rossyi, zawierać będzie nie mniey, jak dziesięć tablic różnych *fac simile* z dawnych rękopisów in 4to maj. i przy nich około 25ciu (naypodobniey do 30tu) już cenzurowanych i drukowanych arkuszy in 4to maj. objaśnień i wypisów z naydawnieyszych pamiętników Słowiańskiego Piśmiennictwa. Cena exemplarza *piętnaście rubli assygnacyynych*. Dla JJ. PP. Xięgarzy, zapisujących dwadzieścia pięć exemplarzy, odstępuje się po 20 kopiejek na rublu, z uskutecznieniem opłaty po upłynieniu dwóch miesięcy od dnia wydania ich kommissantom zapisanych exemplarzy. Biorący dziesięć exemplarzy otrzyma jedenasty, opłaci zaś pieniądze za otrzymaniem exemplarzy. P. *Köppen*.

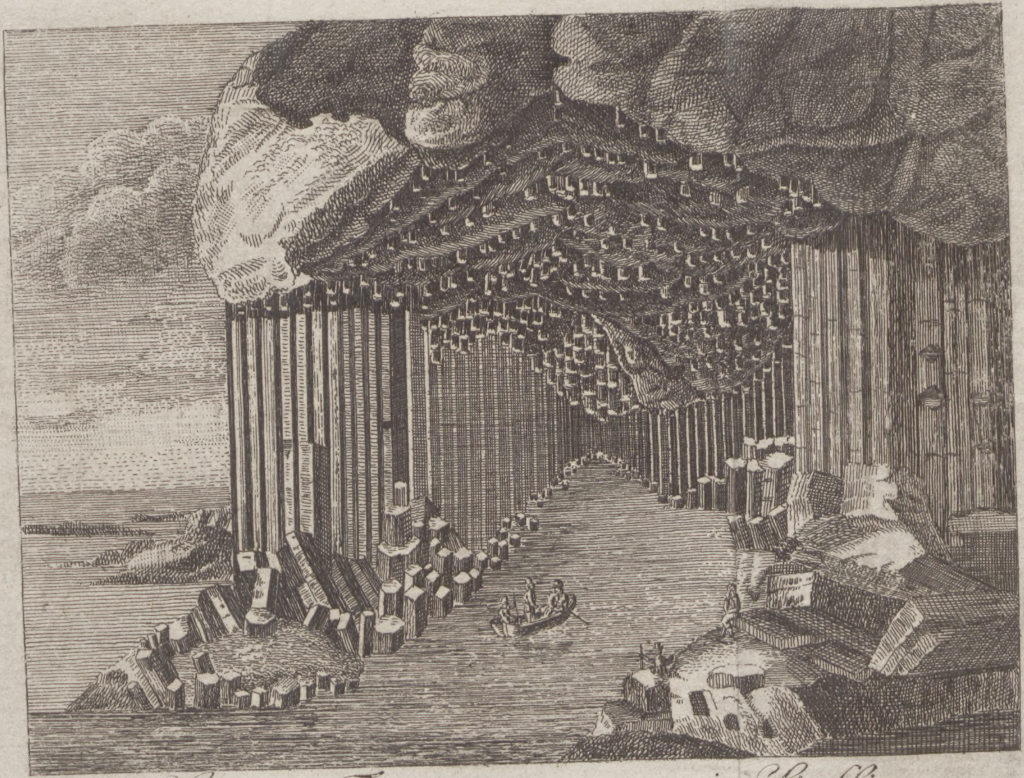
W Wilnie subskrypcyą przyymują JP. Józef Zawadzki, i JP. Fryderyk Moritz, oraz w Redakcyi Kuryera Litewskiego.

Tab. I.

fig. 1.
fig. 2.
fig. 3.
Barometr Bunten
fig. 4.
fig. 5.
fig. 6.
fig. 7.
fig. 8.
fig. 9.

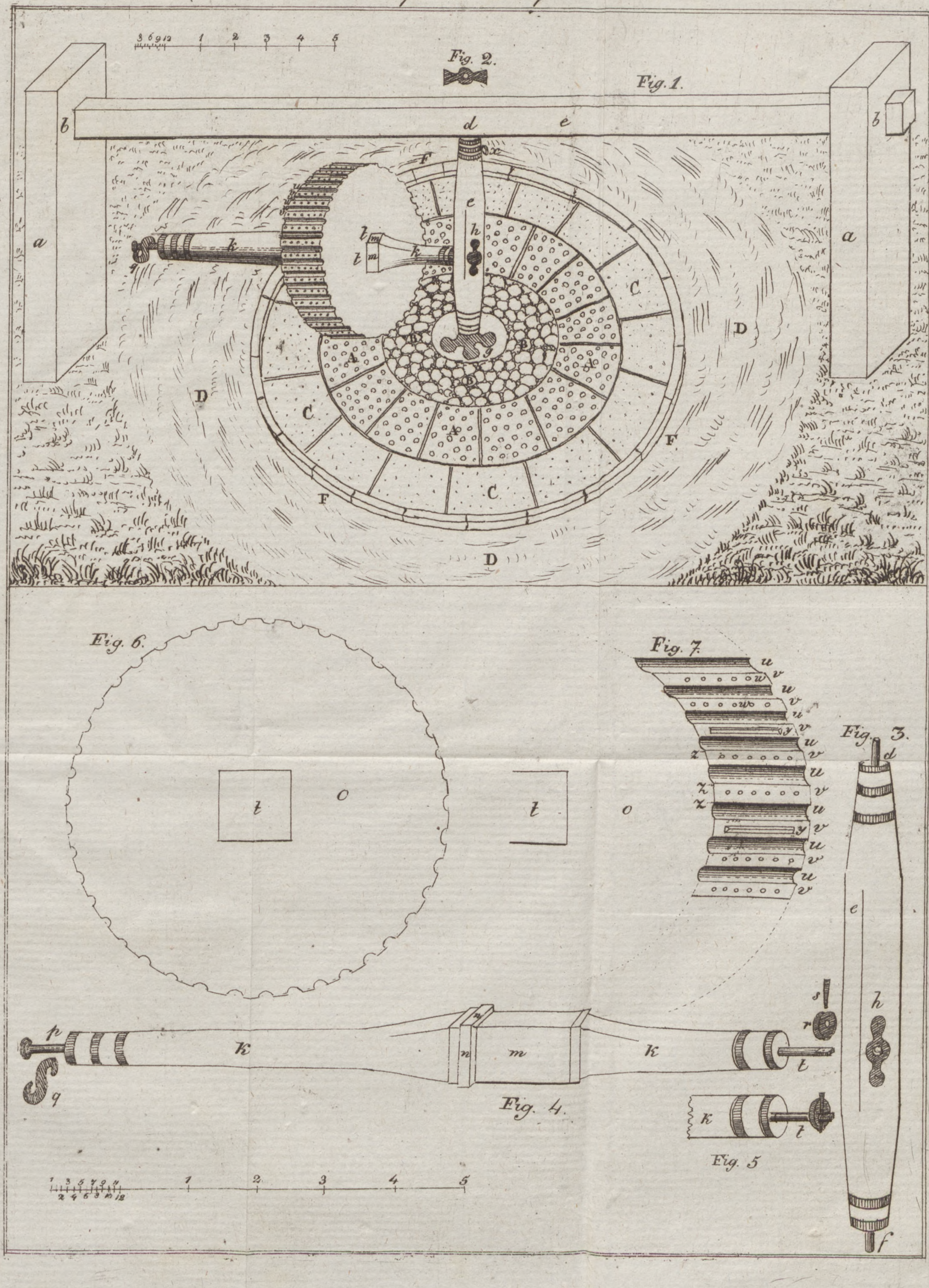
Machina do Międlenia P. Laforest.

Grota Fingala na wyspie Staffie.

Młyn Urzętowy

Jakie świece prędzey się palą ucierane czyli nie 181.
Sposob zabezpieczenia séra od robakow 182.
Maść rossyyska do paskow, na których ostrzą brzytwy 182.

Nowiny naukowe.

Cesarskie wolne towarzystwo ekonomiczne w Petersburgu 65.
Towarzystwo historyi i starożytności rossyy. 68.
Nekrolog Ozereckowskiego akad. 70.
Nowe dzieła: polskie 71. rossyyskie 76. cudzozieniskie 79.
Uwiadomienie o subskrypcyi na pierwszy oddział zbioru pomnikow słowiańskich 87.

Ryciny do tego Nru.

Grotta Fingala. — Młyn urzetowy. — Machina do międlenia P: Laforest. — Barometra i syfony Biuntana.

Dozwala się drukować. Dnia 5 marca 1827 roku
Z polecenia JW. Wojennego Gubernatora Litewskiego.
Andrzey Bucharski Rzeczywisty Radzca Stanu i Kawaler.

W DRUKARNI A. MARCINOWSKIEGO.